MEDIA & VIESTINTÄ

Hiljentyvät kansalaiset: Kokemuksia kärjistyneestä keskusteluilmapiiristä ja median roolista

Maarit Mäkinen ja Mari Pienimäki

> Julkisesti ja kasvotusten en keskustele ihmisiä jakavista aiheista, sillä olen saanut osakseni nolaamista, vähättelyä sekä suoranaista henkistä väkivaltaa, kun olen ollut eri mieltä jostakin asiasta, [– –]. Kuunteleminen on itselleni tällä hetkellä helpompaa kuin keskusteleminen.

Keskustelukulttuurin tila ja polarisoituminen herättävät huolta yhteiskunnan eri alueilla. Ideologinen polarisaatio ja poliittiset ristiriidat ovat normaaliin demokratiaan kuuluvia ilmiöitä (esim. Mouffe 2009), mutta äärimmilleen kehittyvät ja tunneilmaisun värittämät vastakkainasettelut voivat olla uhkana demokratian toteutumiselle (esim. Papada ym. 2023; Schedler 2023). Viimeaikaisten tutkimusten mukaan julkinen keskustelu on usein kärjistynyttä, ihmisten väliset jakolinjat syvenevät (Pitkänen ym. 2024; Saarinen 2022) ja tunteet ohjaavat keskusteluja (Kawecki 2022). Huolestuneisuutta on herättänyt erityisesti affektiivisen eli tunneilmaisuun pohjautuvan polarisaation lisääntyminen (Iyengar ym. 2019), joka yhdistyy usein ryhmäidentiteettiin ja ”me” vastaan ”ne” -ajatteluun (esim. Attias ja Kangasoja 2021; Mutz 2006). Affektiivista vastakkainasettelua ilmenee nykyään usein poliittisten erimielisyyksien lisäksi sosiokulttuurisissa aiheissa, kuten maahanmuutossa, ilmastonmuutoksessa, ravinnossa tai seksuaalisessa suuntautumisessa, jotka voivat kytkeytyä poliittisiin ryhmäidentiteetteihin tai luoda uusia esimerkiksi vähemmistöjen identiteettiryhmiä.

Nykyinen tutkimustieto viittaa siihen, että suomalainen keskustelukulttuuri on viime vuosina muuttunut entistä jyrkemmäksi, mikä on kaventanut tilaa rakentavalle vuoropuhelulle (Hyvin sanottu 2025; Pitkänen ym. 2024; KAKS 2023). Yhä useammat ovat kyllästyneitä voimakkaaseen vastakkainasetteluun ja vetäytyvät yhteiskunnallisista keskusteluista (Hyvin sanottu 2025; Pitkänen ym. 2024; KAKS 2023). Tällöin osa kansalaisista jättäytyy yhteiskunnallisen keskustelun mahdollistamien vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle. Jos keskustelukulttuurin heikentyminen hiljentää merkittävän osan kansalaisista, julkisen keskustelun moniäänisyys tukahtuu ja demokratian toimivuus heikkenee. Äänekkäiden vaikutusvallan vahvistuessa hiljentyneiden näkemykset jäävät huomioimatta ja vastakkainasettelu herkästi voimistuu. Yhteiskunnal-

lisesta keskustelusta vetäytymisen syitä selvittäviä tutkimuksia on kuitenkin niukasti, vaikka rakentavaa vuorovaikutusta kehittäviä ohjelmia ja hankkeita on runsaasti (esim. Erätauko 2025; Hyvin Sanottu 2025; Opetushallitus 2025). Aiempi tutkimus on painottunut Yhdysvaltoihin, jossa affektiivinen polarisaatio on merkittävästi lisääntynyt (Iyengar ym. 2019). Suomen monipuoluejärjestelmä ja konsensusorientoitunut poliittinen kulttuuri sekä suhteellisen matala polarisaatio eivät ole antaneet aihetta suurempaan huoleen, vaikka kehitys näyttää edenneen vastakkainasettelua vahvistavaan suuntaan (Kawecki 2025; Kekkonen ym. 2024), ja siksi tilannetta kartoittava tutkimus on myös tärkeää ennakointia.

Mediajulkisuudella on merkittävä vaikutus yhteiskunnassa käytyyn keskusteluun ja näkökulmien valintaan. Sosiaalisen median vaikutus keskustelukulttuuriin ja osallistumiseen näyttäytyy kahdensuuntaisena (esim. Kreiss ja McGregor 2024). Sosiaalisen median keskusteluissa on selvimmin äänessä äkkipikaisin joukko, mikä luo mielikuvaa polarisaation lisääntymisestä ja kannustaa osallistujia kärkevään ilmaisuun. Toisaalta sosiaalinen media tarjoaa matalan kynnyksen osallistumisen mahdollisuuksia kasvokkaisissa keskusteluissa hiljenneille. Journalistisen median rooli on keskeinen julkisen keskustelun vastuullisena ylläpitäjänä ja kansalaisten moniäänisyyden esittäjänä. Median välittämä kuva mielipideilmapiiristä ei välttämättä heijasta todellisuutta, mutta yleisö voi käsittää sen vallitsevana (Noelle-Neumann 1993; Wilson ym. 2020). Esimerkiksi vastakkainasettelua korostavan uutisartikkelin lukeminen voi lisätä todennäköisyyttä nähdä polarisaatiota yhteiskunnassa (Kubin ja von Sikorski 2024) ja vaikuttaa myös kansalaisten halukkuuteen ilmaista omia näkemyksiään (van Dijk 2008; Saarinen 2022).

Käsillä olevassa analyysitekstissä selvitetään sitä, miten halukkaita kansalaiset ovat osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun nykyisessä keskustelukulttuurissa, ja millainen on median rooli keskusteluiden ylläpitäjänä. Analyysi perustuu kansalaiskyselyyn. Kysely on osa tutkimushanketta *Polarisaation hiljentämät. Vastakkainasettelun haasteista median mahdollisuuksiin*, jonka pyrkimyksenä on tuottaa tietoa kansalaisten hiljenemisen syistä sekä median roolista ja toimintamahdollisuuksista polarisoituneissa keskusteluissa.

Aineisto ja menetelmä

Kansalaiskyselyn tavoitteena oli tunnistaa tekijöitä ihmisten vetäytymiseen yhteiskunnallisista keskusteluista sekä näkemyksistä median merkityksestä polarisoituneissa keskusteluissa. Laajan, eri ihmisryhmät kattavan otannan saavuttamiseksi kyselyn toteutti iRo Research and consulting oy. Tutkimushanke laati kysymykset, ja tiedonkeruu toteutettiin internetissä iRo Researchin valtakunnallisessa *Tuhat suomalaista* -kuluttajapaneelissa. Kyselyyn vastasi 1 000 ihmistä ja otos painotettiin iän,

sukupuolen, asuinpaikkakunnan sekä maakunnan mukaan vastaamaan suomalaista väestöä valtakunnallisesti. Tiedonkeruuaika oli 10.–22.6.2025. Tutkimuksen tilastollinen virhemarginaali on maksimissaan +/- 3,2 prosenttiyksikköä. Kyselystä saatu alkuperäisdata sisälsi sekä vastauksia väittämiin että avoimeen kysymykseen.

Kyselyn alussa esitettiin johdanto: ”Kyselyssä selvitetään kansalaisten yhteiskunnallisiin keskusteluihin osallistumattomuuden syitä ja journalismin roolia keskustelun ylläpitäjänä. Yhteiskunnallisia keskusteluja voidaan käydä erilaisissa ympäristöissä, esimerkiksi mediassa, kouluissa, työpaikoilla, sosiaalisessa mediassa tai järjestetyissä tilaisuuksissa”. Kysely sisälsi kolme kysymystä: 1) ”Seuraavassa on väittämiä, jotka voivat vaikuttaa halukkuuteen osallistua yhteiskunnallisiin keskusteluihin. Arvioi, kuinka paljon olet samaa tai eri mieltä kustakin väittämästä.” 2) ”Kerro omin sanoin, millaiset asiat koet hankaliksi keskustella. Miksi nämä aiheet tuntuvat hankalilta?” sekä 3) ”Miten toimittajien pitäisi puhua tai kirjoittaa erimielisyyttä herättävistä aiheista?” Kysymykset 1 ja 3 esitettiin väitemuodossa ja kysymys 2 avoimena. Väittämiin pyydettiin arviota asteikolla 1–5 (1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=ei samaa eikä eri mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Väittämillä selvitettiin yleisesti kansalaisten hiljenemisen syitä ja median tehtävää yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitäjänä. Avoimella kysymyksellä (kysymys 2) puolestaan haluttiin tarjota vastaajille vapaampi tila kokemusten kertomiselle sekä löytää näin monipuolisempia ja odottamattomia syitä osallistumattomuudelle.

Aineiston laadullinen tarkastelu toteutettiin aineistolähtöisesti sisällönanalyysilla, jossa vastausten ensiluennan jälkeen analysoitiin osallistumattomuutta selittäviä tekijöitä. Analyysi kohdistettiin tutkimuksen keskiössä oleviin kansalaisten kokemuksiin ja osallistumisen haasteisiin sekä median rooliin. Aineiston redusoinnissa otettiin huomioon ikäryhmät, jotka olivat tutkimushankkeen kokonaistavoitteiden kannalta olennaisimmat demografiset muuttujat.

Aineistosta valittiin ensimmäiseksi tarkasteluun vastaukset avoimeen kysymykseen (kysymys 2: ”Millaiset aiheet koet hankaliksi keskustella?”). Kyselyn 1 000 vastauksesta poistettiin aluksi vastaukset, joissa hankalia aiheita ei osattu nimetä (esim. ”kaikki” tai ”ei mikään”) tai joissa kysymys oli haluttu sivuuttaa. Kaikkiaan analysoitiin 532 vastausta. Kokonaiskuvan tavoittamiseksi käytettiin aluksi tekoälyä (Copilot) ryhmittelemään aiheita. Näitä ryhmittelyjä käytettiin lähtökohtana aiheluokkien rakentamisessa: Vastauksia lähilukemalla ryhmiä yhdisteltiin uudelleen laajemmiksi ja yhtenäisemmiksi luokiksi. Seuraavassa vaiheessa avoimen kysymyksen sisältämän jatkokysymyksen (”Miksi nämä aiheet tuntuvat hankalilta”) vastauksista koostuvasta aineistosta koodattiin tutkimuksen kysymyksenasetteluun liittyviä ilmaisuja. Jokaisen yläluokan perustelut lähiluettiin sekä erikseen että yhdessä muiden vastausten kanssa, jotta voitiin tunnistaa, mitkä tekijät saattavat tehdä tietyistä aiheista hankalia keskusteluissa.

Koska vain harvoissa vastauksissa aiheen maininta ja sen vaikeuden perustelu liittyivät suoraan toisiinsa – esimerkiksi useiden aiheiden luetteloinnin vuoksi – vastauksia tarkasteltiin pääosin kokonaisuutena. Näin voitiin tunnistaa kaikkiin aihepiireihin yhteisesti liittyvät piirteet. Vastausten alkuperäisilmauksista koottiin lista pelkistetyistä ilmauksista, joiden pohjalta aineisto ryhmiteltiin samaa ilmiötä kuvaaviksi alaluokiksi. Samanlaisina esiintyvät alaluokat luokiteltiin yhteen ja niistä muodostettiin yläluokat, pääluokat ja yhdistävä tekijä. Analyysin perusteella tunnistettiin yläluokkien muodostamia teemoja, jotka toistuivat aineistossa kuvaten keskeisimpiä syitä ihmisten vetäytymiselle yhteiskunnallisista keskusteluista (taulukko 1).

Taulukko 1. Syyt keskustelun kokemiselle hankalaksi.

Alkuperäisilmaukset (esimerkkejä)	**Pelkistetyt ilmaukset**	**Alaluokat**	**Yläluokat**
”Ihmiset harvoin jaksavat kuunnella loppuun, kun jo tehdään päätelmiä ja aletaan vastustamaan kärkkäästi.”	Ihmiset harvoin kuuntelevat loppuun, tehdään päätelmiä ja vastustetaan	Keskustelukumppanien reaktiot, väärinymmärretyksi tuleminen, ei tule kuulluksi	Vuorovaikutuksen ja ymmärretyksi tulemisen ongelmat
”Poliittiset, uskonnolliset ym. tulenpalavat aiheet ovat vaikeita, sillä en halua leimaantua työpaikalla.”	En halua leimaantua työpaikalla	Leimautuminen, maalittaminen	Negatiivinen sosiaalinen leimaaminen
”Ihmisillä on huono perustietämys ja mustavalkoinen ajattelu. Johtaa päämäärättömään jankkaamiseen mikä ei johda mihinkään.”	Huono perustietämys Mustavalkoinen ajattelu Jankkaaminen	Tiedon puute, vaikeus perustella	Argumentoinnin ja tietämättömyyden vaikeudet
”On vaikea keskustella asioista, jotka ovat suomalaisen kansallisen konsensuksen vastaisia.”	Konsensuksen vastaiset asiat vaikeita keskustella.	Konsensuksesta poikkeaminen, kuplautuminen, mustavalkoisuus	Tiedollinen ja sosiaalinen eriytyminen
”Henkilökohtaiset asiat kuten parisuhde tai seksuaaliterveys. Mitä ne kenellekään kuuluu.”	Henkilökohtaiset asiat, eivät kuulu muille	Henkilökohtaiset asiat	Henkilökohtaisuus ja yksityisyys
”Sosiaalisen median maalittaminen hyvää tarkoittavien mutta usein lyhytnäköisten toimijoiden taholta polarisaation molemmilta laidoilta pelottaa.”	Sosiaalisen median maalittaminen molemmilta laidoilta pelottaa.	Sosiaalinen media ja algoritmit	Sosiaalisen median vaikutus

Vaikka avoimessa kysymyksessä 2 ei mainittu mediaa, monet vastaajista kirjoittivat siitä. Kyselyn alun johdantoteksti, jossa kerrottiin selvityksen tarkastelevan osallistumattomuuden syitä ja journalismin roolia keskustelun ylläpitäjänä, ohjasi vastaajia todennäköisesti pohtimaan myös median merkitystä. Vastauksista voidaan kuitenkin tulkita, että vastaajat näkevät median keskeisenä toimijana julkisessa keskustelussa. Siksi myös nämä sisällöt on huomioitu tuloksissa. Alkuperäisilmauksista koodattiin pelkistetyt ilmaukset, jotka ryhmiteltiin samaa ilmiötä kuvaaviksi alaluokiksi ja yläluokiksi (taulukko 2). Avoimeen kysymykseen annetut valtamediaa koskevat kommentit olivat pääosin kriittisiä, mikä oli odotettavissa, koska ne liittyivät osallistumisen hankaluuksia käsittelevään kysymykseen. Siksi näitä kommentteja ei voi tulkita vastaajien yleisenä näkemyksenä median toiminnasta.

Taulukko 2. Journalistisen median koetut ongelmakohdat hankalien aiheiden käsittelyssä.

Alkuperäisilmaukset (esimerkkejä)	**Pelkistetyt ilmaukset**	**Alaluokat**	**Yläluokat**
”Median yksipuolisen tiedonvälityksen vuoksi yleinen kanta on muodostunut puutteellisen informaation pohjalta.”	Median yksipuolinen tiedonvälitys, puutteellinen informaatio	Yksipuolinen tiedonvälitys, yksi totuus,	Moniäänisyyden puute ja tiedollinen yksinapaisuus
”Politiikka, korona, sosiaalipolitiikka - on vain yksi julkisesti hyväksytty totuus- media määrää. Monilla vahvasti yleisen mielipiteen ja median muokkaama näkemys.”	Vain yksi julkisesti hyväksytty totuus, media määrää	Median määräämä totuus, media muokkaa näkemyksiä	
”Media ja julkinen keskustelu on hyvin liberaalia ja kun itse ajattelen konservatiivisesti, leimataan se nykyisin huonoksi asiaksi.”	Media hyvin liberaalia, konservatiivinen leimataan huonoksi	Poliittinen värittyneisyys, liberaali media objektiivisuuden puute, agendauutisointi	Puolueellisuus ja tiedonvälityksen näkökulmasidonnaisuus
” [– –] vallalla on pääosin poliittisesti värittyneitä ja medianäkyvyyttä tavoiteltuja kohu-uutisia. Journalismin on korvannut klikkiotsikointi.”	Vallalla medianäkyvyyttä tavoittelevia kohu-uutisia, journalismin sijaan klikkiotsikoita, puutteellinen informaatio	Tutkivan journalismin puute, klikkiotsikointi, kohu-uutisointi, informaation puutteellisuus	Journalistinen huonolaatuisuus ja pintapuolisen uutistuotannon korostuminen

Hankalat aiheet ja osallistumisen esteet

Analyysissa tunnistettiin kahdeksan yhteiskunnallisen keskustelun kannalta hankalaa aihepiiriä (Kysymys 2: ”Millaiset aiheet koet hankaliksi keskustella?”, ks. Taulukko 3). Avointen vastausten lähiluku osoittaa, että hankaluutta perustellaan usein omiin tai lähipiirin kokemuksiin ja mielipiteisiin sekä yksilö- tai ryhmäidentiteettiin viittaamalla. Vastaaja merkityksellistää hankalaa aihetta tällöin mikrotasolla. Esimerkiksi työttömyyttä pidetään hankalana aiheena, muttei työmarkkinoita. Koulutus, joka lienee valtaosalle enemmän makro- kuin mikrotason asia, mainitaan vain kolmesti. Siihen viitanneet vastaajat perustelevat aihetta kuitenkin mikrotasolla. Esimerkiksi opiskelijavastaaja kirjoitti omakohtaisesti opiskelutukien leikkauksista.

Mikä tahansa aihe voi analyysin perusteella olla hankala. Yksi vastaaja kirjoittaa: ”ei minusta mikään ole hankala aihe keskustella” ja toisen mukaan: ”kaikki aiheet ovat hankalia”. Hankaluuspotentiaali vaikutti kuitenkin kasvavan, jos henkilöllä oli aiheeseen mikrotason kosketus. Kyselyssä makrotason aiheita (esim. puolustuspolitiikkaa) ei koettu samalla tavoin hankaliksi. Jos ne koettiin hankaliksi, perusteena oli esimerkiksi aihetta koskevan tiedon tai kiinnostuksen puute. Pelkkä mikrotason kosketus ei kuitenkaan riittänyt tekemään aiheesta hankalaa. Aineistossa ei mainittu esimerkiksi teknologiaa tai digitalisaatiota, vaikka ne ovat läsnä useimpien ihmisten arjessa. Vastausten tarkempi tarkastelu osoittaa, että lähes kaikissa aihepiireissä hankaluus liittyi siihen, että aihe ymmärretään kytkeytyvän arvoihin, mielipiteisiin tai identiteettiin. Toiseksi joissakin vastauksissa aihe tulkittiin henkilökohtaiseksi, kuten viitattaessa elämänkatsomukseen, toimeentuloon tai ihmisten moninaisuuteen. Nämä kaksi perustelua voidaan nähdä hankalan aiheen ominaispiirteinä, kun taas muut syyt liittyivät enemmän vastaajiin itseensä – esimerkiksi tiedon tai itsetunnon puutteeseen, aiempiin kokemuksiin sekä vallitsevaan keskustelukulttuuriin. Nämä hankalan aiheen piirteet ovat kontekstisidonnaisia, esimerkiksi arvot ja näkemys yksityisestä vaihtelevat eri aikoina ja tilanteissa. Lisäksi etenkään ensin mainittu perustelu ei välttämättä yksin riitä tekemään keskustelusta hankalaa. Aihetta koskevan keskustelukulttuurin on yleensä oltava jollakin tavoin ongelmallinen, kuten kärjistynyt ilmapiiri. Huono keskusteluilmapiiri nousikin useimmin esiin hankaluuden syynä ja ilmeni kaikissa aihepiireissä.

Taulukko 3. Kahdeksan hankalaa yhteiskunnallisen keskustelun aihepiiriä.

Esimerkkejä mainituista aiheista (alaluokka)	**Aihepiiri (yläluokka)**	**Määrä (N)**	**%**
Politiikka, kunnallispolitiikka, koulutuspolitiikka, maahanmuuttopolitiikka, petopolitiikka, puolustuspolitiikka, talouspolitiikka, ulkopolitiikka	Politiikka (vain ”politiikka”)	N=206 (N=172)	39 (32)
Moninaisuus, DEI, WOKE, vähemmistö, naisen asema, identiteettipolitiikka, sukupuolivähemmistö, seksuaalivähemmistö, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, syrjintä, rasismi, eriarvoisuus, palkkaerot	Moninaisuus/yhdenvertaisuus	N=111	21
Uskonto, usko, kristinusko, islam, tapauskovaisuus, elämänkatsomustieto	Elämänkatsomus	N=88	17
Maahanmuutto, kotouttaminen, maahanmuuttopolitiikka, maahanmuuttajat, pakolaiset, rasismi (liittyen maahanmuuttoon)	Maahanmuutto	N=73	14
Ilmastonmuutos, ekologinen elämäntapa, Elokapina, eläinten oikeudet, kasvisruoka (liittyen ilmastoon), kulutuskäyttäytyminen, luontokato, metsätalous, luonnonsuojelu, turkistarhaus, viherpesu	Ympäristö/kestävyys	N=59	11
Sota, Gazan kysymys, Israel, puolustuspolitiikka, puolustusmenot, Ukrainan tukeminen, rikollinen [etninen ryhmä], Nato	Konflikti/turvallisuus	N=59	11
Hyvätuloiset, köyhyys, palkka, raha, sosiaalietuudet, sosiaaliturva, talous, taloudellinen tilanne, toimeentulotuki, työttömyys, tukien leikkaukset	Elintaso/toimeentulo	N=57	11
Elintottumukset, koronarokote, rokotukset, mielenterveysongelmat, erityisruokavalio, sairaus, seksuaaliterveys, Sote-politiikka, terveys	Terveydenhoito/sairaus	N=30	6

Aineisto tarjosi tietoa ihmisten kokemista osallistumisen esteistä sekä väitemuotoisen että avoimen kysymyksen kautta. Vastaukset väitemuotoiseen kysymykseen (”Seuraavassa on väittämiä, jotka voivat vaikuttaa halukkuuteen osallistua yhteiskunnallisiin keskusteluihin”) osoittivat yleisesti, että julkinen ilmapiiri koettiin kärjistyneeksi. Vastaajista 80 prosenttia (täysin tai jokseenkin samaa mieltä) piti julkista keskusteluilmapiiriä liian kärjistyneenä, ja kokemus oli erityisen vahva 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä (89 % täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen puute vähensi osallistumishalukkuutta 46 prosentilla vastaajista. Arvostelun

Taulukko 4. Osallistumiseen halukkuuteen vaikuttavia tekijöitä ikäryhmittäin (vastaukset väitemuotoiseen kysymykseen). Kokonaistuloksesta merkittävästi poikkeavat lukumäärät on merkitty lihavoituina.

	Täysin samaa mieltä %				Jokseenkin samaa mieltä %				Ei samaa eikä eri mieltä %				Jokseenkin eri mieltä %				Täysin eri mieltä %				En osaa sanoa %			
Ikä	18–24	25–34	35–64	65–	18–24	25–34	35–64	65–	18–24	25–34	35–64	65–	18–24	25–34	35–64	65–	18–24	25–34	35–64	65–	18–24	25–34	35–64	65–
Julkinen keskusteluilmapiiri on mielestäni kärjistynyt	30	38	32	29	41	52	47	48	14	8	11	12	**11**	-	3	8	-	1	2	1	4	2	4	3
Kaikki yhteensä				32				48				11				5				1				3
En usko, että tulen kuulluksi ja ymmärretyksi	10	14	13	14	28	32	31	37	34	32	30	26	15	13	15	13	8	4	3	4	5	6	7	9
Kaikki yhteensä				13				33				29				14				4				7
Pelkään, että joudun muiden arvostelun tai kiusan kohteeksi	14	**15**	10	4	**37**	**31**	23	12	18	16	24	31	22	25	24	23	10	8	15	22	-	4	5	10
Kaikki yhteensä				10				22				24				23				16				5
Oma näkemykseni poikkeaa perheeni tai ystävieni näkemyksistä	**10**	5	5	1	24	**34**	24	17	23	20	28	30	26	27	26	28	17	9	12	15	-	5	5	9
Kaikki yhteensä				4				24				27				27				13				6
Vallitseva työyhteisön ilmapiiri rajoittaa avointa mielipiteiden vaihtoa	6	13	11	5	22	20	22	13	18	22	22	26	22	21	21	13	14	15	15	7	17	8	10	38
Kaikki yhteensä				9				19				22				19				13				18
En halua osallistua keskusteluun, jos se ei ole mahdollista anonyymisti	8	10	7	7	21	27	21	17	**35**	22	23	22	23	23	25	26	7	10	18	22	7	8	6	8
Kaikki yhteensä				7				20				24				25				17				7
Minulla ei ole tarpeeksi tietoa osallistuakseni keskusteluun	**14**	9	4	4	**38**	**33**	21	18	19	22	29	29	12	22	27	24	15	9	15	19	2	4	4	8
Kaikki yhteensä				6				24				26				24				16				5

kohteeksi joutuminen heikensi erityisesti nuorten osallistumishalukkuutta. Kyselyn nuorimmassa 18–24-vuotiaiden ikäryhmässä 51 prosenttia koki arvostelun tai kiusan kohteeksi joutumisen esteenä keskusteluihin osallistumiselle (täysin tai jokseenkin samaa mieltä). Kokemus väheni johdonmukaisesti vanhemmissa ikäryhmissä. Kyselyyn vastanneista 30 prosenttia (täysin tai jokseenkin samaa mieltä, naiset 38 % ja miehet 20 %) kokivat, että heillä ei ole tarpeeksi tietoa keskusteluun osallistumiseksi. Tiedon vaikutus korostui nuorten ja opiskelijoiden kokemuksissa. Lähipiiristä (perhe ja ystävät) poikkeava näkemys vaikutti 28 prosentin haluun osallistua. Lähipiirin näkemyksistä poikkeaminen vaikutti nuoriin hieman enemmän kuin vanhempiin ikäryhmiin. Kyselyn mukaan anonyymi osallistumisen mahdollisuus vaikutti positiivisesti 27 prosenttiin vastaajista.

Osallistumisen esteitä kuvaavat avoimen kysymyksen (kysymys 2) vastaukset olivat samansuuntaisia väitemuotoisen kysymyksen kanssa, mutta antoivat monipuolisempia näkökulmia tutkimuskysymykseen. Analyysin tuloksena vastauksissa toistuvat teemat jaoteltiin kuuteen keskusteluihin osallistumista hankaloittavaan osa-alueeseen:

1. Huono keskusteluilmapiiri: ”Mielensäpahoittajien kulta-aikaa”

Avoimen kysymyksen vastauksissa väärinymmärretyksi tuleminen oli usein toistuva kokemus: ”Nykyajassa on muodissa tahallinen väärinymmärtäminen”. Aineistossa korostui kokemus siitä, että keskustelut ovat kärjistyneitä, aggressiivisia tai että toista ei kuunnella: ”Keskustelu menee helposti riidaksi, eikä kukaan kuuntele”. Monet kokivat, että heidän näkemyksistään tehdään päätelmiä heitä kuuntelematta. Vastaajat kertoivat tilanteista, joissa työpaikan ilmapiiri ei salli vallitsevista näkemyksistä poikkeavia mielipiteitä erityisesti politiikkaan, uskontoon tai identiteettiin liittyvissä aiheissa, jolloin he mieluummin jättäytyvät keskustelun ulkopuolelle. Monessa asiassa oli vastaajien kokemusten mukaan vain yksi hyväksytty kanta, joka sulkee mahdollisuudet erilaisten näkökulmien esittämiseen. Keskustelukulttuuri nähtiin yleisesti heikentyneenä, jolloin keskustelut leimahtavat herkästi lähes mistä tahansa aiheesta: ”Nykyään voi puhua vain varovasti säästä”. Sosiaalisen median keskustelut koettiin erityisen vaikeiksi: niissä ei ole tilaa rauhalliselle vuoropuhelulle. Osa vastaajista kuitenkin puolusti rohkeampaa keskustelukulttuuria, jossa saa olla eri mieltä kenenkään siitä loukkaantumatta: ”Omalla ammattialallani (ravintola-alalla) onneksi on vielä toistaiseksi aika avoin, suorasanainen ja rohkea keskustelukulttuuri varsinkin meidän vanhempien työntekijöiden keskuudessa, [– –] mutta nuorempien työntekijöiden keskuudessa ilmapiiri onkin taas erilainen ja siellä me vanhemmat saamme helposti varoa puheitamme [– –]”.

2. Leimautuminen ja arvostelun kohteeksi joutuminen: ”Leimautuu helposti persuksi tai rasistiksi”

Vastaajat pelkäsivät monesti, että heidän näkemyksensä tulkitaan väärin tai että heidät leimataan esimerkiksi rasistiksi, tyhmäksi, konservatiiviksi tai radikaaliksi: ”Jos sanon jotain, pelkään että minut ymmärretään väärin ja leimataan”. Leimaaminen liittyi usein poliittisesti tulenarkoihin aiheisiin, puoluekannatukseen (”persut”, ”vihervasemmisto”), uskontoon tai identiteettiin kuten sukupuoleen tai vähemmistöihin: ”Poliittisesti tulenaroissa aiheissa ’valtaväestön’ kanssa ristiriitaisen mielipiteen esittäminen on leimaavaa. Esimerkiksi sen sanominen, että Gazassa ei tapahdu kansamurhaa ei tulisi monissa piireissä mieleenkään.” Pelko rasistiksi leimautumisesta mainittiin joitakin kertoja: ” [– –] leimautuu helposti rasistiksi, vaikka ei itse asiassa ole”. Vastaajat toivoivat voivansa käydä myös eripuraista keskustelua eri näkökulmista ilman pelkoa leimautumisesta tai niin sanottua maalittamisen kohteeksi joutumisesta: ”Woke kulttuuri, jossa puolikkaasta väärästä erehdyksessä lausutusta sanasta ihminen voidaan canceloida ja maalittaa hengiltä. Viha rehottaa oikealla ja vasemmalla”. Osa vastaajista kuitenkin koki, että kaikesta voi keskustella: ”Sivistyneet ihmiset pystyvät keskustelemaan asioista, vaikka heillä olisi eri näkemys asioihin.”

3. Riittämätön tietopohja: ”En tiedä tarpeeksi”

Riittämätön tietopohja aiheutti epävarmuutta ja pelkoa nolatuksi tulemisesta. Politiikka koettiin usein hankalaksi aiheeksi, koska siitä ei tiedetä riittävästi tai vastaajalla ei ollut kiinnostusta aiheeseen perehtymiseen. Monet valitsivat olla ottamatta kantaa asioihin, joista ei ole riittävää tietoa: ”En täysin ymmärrä tai tiedä tarpeeksi, jotta voisin kertoa faktana asioita.” Monet näkivät maailman tilanteet ja kysymykset niin laajoina ja monimutkaisina, että kokivat tarpeettomaksi niistä väittelemisen: ” [– –] jos ei tiedä tarpeeksi, kannattaako kinata kovin vastaan. Esim. Elokapina, en ole lukenut tai perehtynyt, miksi istuvat taas kaduilla, voin vain kommentoida heidän tapaansa onko se järkevä en syytä.” Keskusteluun osallistumista vaikeutti myös osapuolten erilaiset käsitykset faktoista: ”Monesti keskustelua vaikeuttaa se, että osapuolilla on niin erilaiset perustiedot käsillä olevasta asiasta.” Keskustelu saattoi johtaa tarpeettomasti väittelyyn, jossa toinen tai joskus kumpikaan osapuoli ei hallitse asiaan liittyvää tietoa, eikä siten kykene perustelemaan näkemystään. Riittämättömällä tietopohjalla keskustelu oli usein tunteisiin ja asenteisiin painottuvaa, mikä saattoi vierottaa myös asiasta tietävän osallistumasta: ”Asiaperustein on mahdoton keskustella tunneperäistä argumentteja vastaan.”

4. Konsensuksesta poikkeaminen ja hegemonisoitunut diskurssi: ”Vääriä mielipiteitä ei sallita”

Vastaajat kokivat, että ongelmana on usein konsensuksesta poikkeava näkemys tai arvomaailma. Tämä saattoi tarkoittaa poliittista tai vakaumukseen liittyvää näkemystä, mutta yhtä hyvin vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen kuten aiempaan pandemiaan tai Nato-keskusteluun liittyvää mielipidettä: ”Nykyisessä ilmapiirissä ei suvaita ns. vääriä mielipiteitä; monessa asiassa on vain yksi hyväksytty kanta. Ainakin osalla keskustelijoista tämä asenne on erittäin voimakas; minkäänlaista ymmärrystä omista poikkeaville mielipiteille ei ole.” Avoimen kysymyksen vastausten perusteella monet kokivat, että keskusteluissa ei ole tilaa harmaan sävyille: ” [– –] olet joko puolellani tai minua vastaan”. Painostusta ”äänekkäiden” ryhmään liittymisestä vaikuttaisi tulevan molemmista suunnista. Monet kokivat, että yhteiskunnallinen keskustelu on jakautunut niin voimakkaasti, ettei rakentavaa dialogia enää synny: ”Ei voi keskustella, kun kaikki on niin mustavalkoista”. Vastaajat viittasivat niin konservatiivisen oikeiston kuin liberaalin vasemmiston ”oikeassa olemiseen”, jolloin vastaaja koki olevansa väärällä puolella tai vastakkainasettelun välissä. Vastaajat kertoivat väärinymmärryksestä johtuvista oletuksista, jolloin keskustelukumppanin oletettiin edustavan niin sanottua ääripäätä, mikä esti avoimen vuorovaikutuksen. Kahteen leiriin jakautuminen koettiin erityisen jyrkkänä sosiaalisessa mediassa, jossa vahvat mielipiteet painostavat molemmista suunnista: ”Sosiaalisen median maalittaminen hyvää tarkoittavien mutta usein lyhytnäköisten toimijoiden taholta polarisaation molemmilta laidoilta pelottaa.” Jotkin aiheet, kuten maahanmuutto ja uskonto helposti voimistavat mustavalkoisuutta, jolloin ”halutusta tai hyväksytystä” poikkeava mielipide helposti leimataan.

5. Henkilökohtaisuuden arkuus: ”Ei kuulu muille”

Monet vastaajista kokivat tietyt aiheet, kuten uskonnon, mielenterveyden, seksuaalisuuden tai rahan, yksityisasioiksi, jolloin niistä keskusteleminen on hankalaa tai tarpeetonta: ”Koen hankalaksi keskustella uskontoon ja sukupuoleen liittyvistä asioista koska ne ovat hyvin henkilökohtaisia ja herättävät voimakkaita tunteita ja omalla mielipiteellä voit loukata tahtomattasi.” Henkilökohtaiset asiat pidetään mieluummin omana tietona, jotta ei loukkaisi muita tai tulisi itse loukatuksi: ”Seksuaalinen suuntautuneisuus on hyvin henkilökohtainen ja arka asia. Vaikka lienen tyypillinen heteromies, en halua tyrkyttää omia ajatuksiani kenellekään. Silti olen sisälläni sitä mieltä, että vain mies/nainen liittoja tulisi kirkon vahvistaa.” Henkilökohtainen arkuus voi kuitenkin vaikuttaa myös esimerkiksi poliittisten näkemysten ilmaisemiseen, jos niihin suhtaudutaan tunteella ja näkemykset yhdistetään keskustelijoiden identiteettiin: ”Maahanmuutto, rasismi ja ympäristöasiat voivat olla vaikeita aiheita keskustella [– –]. Joskus joutuu kuulemaan todella ikävää kommentointia ja itse haluaisi sanoa

vastaan, mutta saattaa mennä lukkoon. En kuitenkaan halua että keskustelukumppani luulee että ajattelen sellaisten mielipiteiden olevan ok tai että itse ajattelisin niin.” Henkilökohtaisten asioiden paljastaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa ihmiset kokevat joutuvansa arvioiduksi ja luokitelluksi perusteettomasti johonkin ryhmään. Henkilökohtainen arkuus voi ilmetä myös itseilmaisun vaikeuksina, jolloin henkilöt usein pelkäävät tulevansa väärinymmärretyksi: ”En ole hyvä ulosannissa. En osaa ilmaista itseäni oikein.” Väärinymmärrys voi syntyä, jos henkilö kokee perustelun taitonsa riittämättömäksi: ”Pelko ettei osaa perustella tarpeeksi ymmärrettävästi.” Anonyymi osallistuminen verkkokeskusteluissa madalsi joidenkin osallistumisen kynnystä, mutta samalla osa vastaajista mainitsi, että anonyymi vihapuhe karkottaa keskusteluista.

6. Sosiaalisen median vaikutus: ”Kommentti voi johtaa hyökkäykseen”

Sosiaalisessa mediassa keskusteluiden kärjistymisen ja väärinymmärryksen riski selvästi kasvaa. Monet kokivat, että sosiaalinen media ja algoritmit ohjaavat ihmisten mielipiteitä ja jakavat heitä kupliin, joissa vastaanotetaan vain ”oman kuplan uutisia” eikä siedetä vastakkaisia näkökulmia: ”Vastakkaista mielipidettä ei enää siedetä koska siihen ei osata reagoida. Se aiheuttaa mielipahaa ja someraivoa, eikä rakentavaa keskustelua tai tervettä väittelyä löydy enää oikein mistään.” Sosiaalisessa mediassa nähdään ”vihapuhetta”, ”raivoa” ja ”yksipuolisten näkemysten huutamista”, jolloin ilmapiiri on erityisen kärjistynyt, eivätkä eri näkökulmat kohtaa. Vastauksissa painottuivat sosiaalisen median kielteiset vaikutukset keskusteluihin, mutta samalla näkemys, että sosiaalinen media heijastelee keskustelukulttuurin yleistä tilaa: ”Somekeskustelut ovat aivan järkyttäviä ja kuvaa hyvin, miten alas sivistys ja toisten mielipiteiden kunnioittaminen on vajonnut. Tämäkin vastaus on jo riski ja olisi ollut viisaampaa olla vastaamatta, koska olen erimieltä suomalaisesta avoimuudesta.” Sosiaalinen media voi luoda painetta valita puolensa ja olla oikeassa. Muutamat vastaajat kertoivat woke-ilmiön avointa keskusteluilmapiiriä pilaavista vaikutuksista, kuten ihmisten ja yritysten vaikenemisesta, jotta kukaan ei pahoittaisi mieltään.

Journalistinen media keskustelun ylläpitäjänä

Kyselyn toisena tavoitteena oli selvittää journalistisen median roolia keskustelun ylläpitäjänä, mikä toteutettiin väitemuotoisella kysymyksellä (kysymys 3: ”Median yhtenä tehtävänä pidetään yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitämistä. Miten toimittajan pitäisi puhua tai kirjoittaa erimielisyyttä herättävistä aiheista?”). Vastausten perusteella median moniäänisyys koettiin hyvin merkittäväksi toimintatavaksi polarisoituneissa tilanteissa. Vastaajista 90 prosentin mukaan toimittajan pitäisi esitellä monipuolisesti erilaisia näkemyksiä (täysin tai jokseenkin samaa mieltä), ja 88 prosenttia vastaajista

toivoi toimittajan tuovan esiin myös vähälle huomiolle jääneitä näkökulmia. Puolueettomuus oli myös keskeinen toimittajille osoitettu ohjenuora, ja tähän näkemykseen yhtyi 87 prosenttia vastaajista. Useimpien vastaajien mielestä toimittajien pitäisi pysytellä neutraalina vastakkainasettelujen keskellä. Tutkittu tieto juttujen näkökulman perusteena oli tärkeää 79 prosentille vastaajista (naiset 82 % ja miehet 77 %). Viranomaisnäkemyksiin tukeutuminen oli tärkeää 54 prosentille vastaajista (naiset 61 % ja miehet 45 %). Ikäryhmien väliset erot eivät olleet merkittäviä.

Taulukko 5. Näkemykset siitä, miten toimittajan pitäisi käsitellä erimielisyyttä herättäviä aiheita (väitemuotoinen kysymys 3).

	Täysin samaa mieltä %	Jokseenkin samaa mieltä %	Ei samaa eikä eri mieltä %	Jokseenkin eri mieltä %	Täysin eri mieltä %	En osaa sanoa %
Toimittajan pitäisi esitellä monipuolisesti erilaisia näkemyksiä	57	33	5	1	1	3
Toimittajan pitäisi pysytellä puolueettomana vastakkainasettelujen keskellä	62	25	7	2	1	3
Toimittajan pitäisi tuoda esiin myös niitä näkökulmia, jotka ovat jääneet vähälle huomiolle julkisessa keskustelussa	52	35	8	1	0	3
Toimittajien tulisi perustaa näkökulmansa vain tutkittuun tietoon	44	35	11	5	1	4
Toimittajan pitäisi tukeutua viranomaisten tarjoamiin näkemyksiin (esim. THL, ministeriöt)	19	35	25	13	4	5

Avoimen kysymyksen (kysymys 2) journalistista mediaa koskevista kommenteista johdettiin lisäksi teemoja, jotka kuvasivat vastaajien kokemia median toiminnan ongelmakohtia erityisesti hankalia aiheita koskevissa keskusteluissa (ks. myös taulukko 2). Tästä aineistosta johdetut teemat vaikuttavat vastakohdilta kolmanteen kysymykseen sisältyneisiin väitteisiin verrattuna. Avoimen kysymyksen analyysin perusteella muodostettiin seuraavat kolme mediaan kohdistuvaa kritiikin aluetta, jotka kytkeytyivät kysymyksen johdattamiin hankaliin aiheisiin, eikä niitä voi sikäli tulkita yleisesti median toimintaan kohdistuviksi.

1. Yksipuolisuus: ”Yksi totuus”

Monipuolinen erilaisten näkemysten esittäminen ei monien mielestä toteutunut riittävästi. Mediaa käsittelevät vastaajat kuvasivat uutisointia yksipuoliseksi ja yhden oikean totuuden esittäjäksi, mikä kaventaa mahdollisuuksia laajempaan aiheen käsittelyyn: ” [– –] on vain yksi julkisesti hyväksytty totuus- media määrää”. Kommenteissa välittyy usein vaikutelma median muokkaamasta mielipideilmastosta, josta poikkeaminen koetaan ihmisiä jakavaksi: ” [– –] Yhden ”oikean totuuden” esille tuominen ei ikinä ole muuttanut kenenkään mielipidettä, vaan vain jakanut ihmisiä ja valtioita.” Useimpien vastaajien mielestä huomioimatta jääneiden mielipiteiden esiin tuominen oli keskeistä.

2. Puolueellisuus: ”Toimittajan mielipide kuuluu läpi”

Toimittajien poliittinen värittyneisyys sekä henkilökohtaiset näkemykset uutissisällöissä vaivasivat osaa vastaajista: ”Mielestäni tilannetta pahentaa se, jos vaikeista asioista kirjoittava toimittaja antaa oman mielipiteensä kuulua läpi uutisartikkeleissa, eikä pysy objektiivisena. Tällöin toimittajan kanssa samaa mieltä olevat uppoavat lisää omaan kuplaansa, omaan oletukseensa oikeamielisyydestään sekä muiden alempiarvoisuudesta, ja hänen kanssaan eri mieltä olevat kokevat tulevansa loukatuiksi, vähätellyiksi ja samalla heidän näkökantansa tiukentuvat entisestään.” Kritiikki kohdistui toimittajien mielipiteisiin, jotka vastaajien mukaan vaikuttavat mediasisältöihin: ”Valtamedia tuputtaa vain vasemmistototuutta, joten on vaikea keskustella [– –]”.

3. Huonolaatuisuus: ”Klikkiotsikointi korvannut journalismin”

Journalistisen median toimintaa hankalissa aiheissa koskevat kommentit arvostelivat klikkiotsikointia, kohu-uutisointia ja puutteellista informaatiota: ”Laajemmat kysymykset on hankalaa saada ymmärretyksi, koska vallalla on pääosin poliittisesti värittyneitä ja medianäkyvyyttä tavoiteltuja kohu-uutisia.” Parannusehdotuksina toivottiin tutkivaa ja avointa journalismia.

Yhteenveto ja keskustelu

Tulosten perusteella suomalaisessa keskustelukulttuurissa osallistumishalukkuutta heikentävät erityisesti huono ja kärjistynyt keskusteluilmapiiri, leimautuminen ja arvostelun kohteeksi joutuminen sekä huoli siitä, että omat näkemykset ymmärretään väärin. Riittämätön tietopohja, konsensuksesta poikkeavat mielipiteet ja aiheen henkilökohtaisuus vaikuttivat jonkin verran keskusteluista vetäytymiseen. Erityisesti poli-

tiikkaan, moninaisuuteen (ml. sukupuolivähemmistöihin), elämänkatsomukseen ja maahanmuuttoon liittyvät aiheet koetaan usein hankaliksi (myös Saresma ym. 2025), vaikkakin osa kyselyyn vastanneista oli valmis keskustelemaan mistä tahansa aiheesta. Hankaliksi koettujen aiheiden yhteydessä vastaajat tarkastelivat aihetta usein henkilökohtaisesta näkökulmasta, esimerkiksi lähipiirin kokemusten kautta (mikrotaso). Hankalia aihepiirejä vaikutti yhdistävän monesti myös se, että ne liittyivät hyvinvoinnin keskeisiin ulottuvuuksiin, kuten itsensä ilmaisemisen mahdollisuuksiin, identiteettiin, autonomiaan, yhteenkuuluvuuteen, turvallisuuteen sekä mahdollisuuteen vaikuttaa omaan ympäristöönsä (ks. myös Allardt 1976; Deci ja Ryan 2000; Nussbaum 2011).

Aiheen hankaluus on kontekstisidonnaista riippuen esimerkiksi yhteiskunnallisesta tilanteesta. Se, että vastaajat eivät maininneet jotakin aihetta hankalana, ei siten välttämättä tarkoita, että siitä keskusteleminen olisi helppoa. Saattaa olla, ettei aiheesta käydä yhteiskunnallista keskustelua, koska aihe ei kiinnosta kyseisenä ajankohtana. Aiheen poissaoloa yhteiskunnallisesta keskustelusta voi selittää lisäksi se, että mediasisältöjen tuottajat tulkitsevat aiheen ei-legitiimeihin näkemyksiin kuuluvaksi, kuten moraalisesti arvottomaksi (Hallin ja Mancini 2004). Tästä syystä he marginalisoivat tai sulkevat aihetta koskevan keskustelun ulos yhteiskunnallisesta keskustelusta. Yhteiskunnallinen keskustelu muuttuu ongelmalliseksi, jos osa ihmisistä pitää aiheen käsittelyä oikeutettuna osana legitiimejä erimielisyyksiä, kun toiset puolestaan tulkitsevat sen ei-legitiimiksi keskustelunaiheeksi.

Aineistomme mukaan toimittajilta odotetaan moniäänisyyttä ja erilaisten näkökulmien esittämistä, mikä ei monien mielestä toteutunut riittävästi polarisoituneissa aiheissa. Vastaajat kritisoivat journalistisen median yksipuolisuutta, puolueellisuutta sekä medianäkyvyyttä tavoittelevia kohu-uutisia ja klikkiotsikoita. Journalismia moitittiin hankalien aiheiden yhteydessä kuplautumisesta ja arvovalinnoista, jotka saattavat jyrkentää keskusteluiden näkökulmia. Aiemman tutkimuksen mukaan toimittajien aktiivinen osallisuus poliittisessa keskustelussa onkin lisääntynyt, mikä tunnistetaan niin toimittajien (Reunanen ja Koljonen 2014) kuin yleisön keskuudessa (Ojala 2021). Yleisön luottamusta käsitelleiden tutkimusten mukaan luottamus uutismediaan rakentuu kuitenkin pitkälti samoille periaatteille, joita toimittajat itse pitävät periaatteinaan: uutisten tulee olla puolueettomia, tasapuolisia, luotettavia ja totuudenmukaisia (Reunanen ja Koljonen 2014; Ojala 2021). Luottamusta rapauttaa selkeimmin kokemus epäoikeudenmukaisuudesta, mikä näkyy erityisesti siinä, ettei omaa näkemystä koeta tulevan huomioiduksi (esim. Reunanen 2022). Aineiston mukaan sosiaalinen media voi tarjota monipuolisemman julkisuustilan näkökulmien esittämiselle, mutta valtaosa vastaajista koki sen ilmapiirin liian kärjistyneenä mielipiteiden kohtaamiselle.

Median merkitys yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitäjänä korostuu polarisoituneissa aiheissa ja tilanteissa, ja sen esitystapa vaikuttaa siihen koetaanko aihe ihmisiä

jakavaksi. Sosiaalisen median algoritmit ja yleisön valikoiva altistuminen itselleen mieluisiin sisältöihin voivat jyrkentää vastakkainasettelua (Dahlgren 2021). Journalistinen media voi puolestaan konflikteihin ja vastakkainasetteluihin keskittymällä (Mustosmäki ja Huisman 2025; Mäkinen 2023) lisätä tunnepohjaista polarisaatiota (Mutz 2006). Media ja erityisesti sosiaalinen media voivat myös ideologisia vastakohtaisuuksia korostamalla aiheuttaa virheellisiä mielikuvia polarisaatiosta, mikä lisää affektiivista polarisaatiota ja mahdollisesti jyrkentää ideologista polarisaatiota (Wilson ym. 2020). Tällainen väärinkäsityksiin perustuva polarisaatio eli niin sanottu takaisinkytkentä (*feedback loop*) syrjäyttää maltillisia ääniä ja uhkaa demokraattisen keskustelukulttuurin toimivuutta (Wilson ym. 2020). Media voi myös lieventää affektiivista polarisaatiota ja vahvistaa empatiaa erilaisia ajattelutapoja kohtaan, jos se onnistuu tarjoamaan yleisölle monipuolisia näkökulmia (Mutz 2006). Tällöin se huomioi myös rakentavan erimielisyyden merkityksen, mikä tukee demokraattista osallistumista ja vähentää ihmisten marginalisoitumista (ks. Mouffe 2009). Yhteiskunnallisen keskustelun ja päätöksenteon kannalta onkin tärkeää, että media tuo julkiselle agendalle myös vaikeita ja erimielisyyttä herättäviä aiheita. Median tulkinta yleisestä mielipiteestä vaikuttaa myös siihen, millaisia näkökulmia ihmiset haluavat tuoda julki. Kun esimerkiksi valtavirtamedia rakentaa mielikuvaa laajasti jaetusta mielipiteestä tai näkökannasta, siitä eroavien näkemysten on vaikeaa päästä osaksi yhteiskunnallista keskustelua. Tämän seurauksena median esitys yleisestä mielipiteestä kapeutuu. Jos yleisen mielipiteen sisällä esiintyviä näkemyseroja ei tunnisteta tai oteta huomioon, seurauksena voi olla turhautumista, vetäytymistä julkisesta keskustelusta sekä vastakkainasettelujen kärjistymistä.

Toimivan keskustelukulttuurin pitäisi osaltaan mahdollistaa kansalaisten perustuslaillinen sanan- ja mielipiteenvapaus, mikä ei toteudu täysimääräisesti, jos kansalaiset vetäytyvät keskusteluista kärjistyneen ilmapiirin tai sosiaalisen eristetyksi tulemisen pelossa. Hiljaisiksi jääneiden näkökulmien osallistaminen unohtuu monesti keinona keskustelukulttuurin parantamisessa ja kansallisen yhtenäisyyden säilyttämisessä (myös Brandsma 2017). Tässä prosessissa medialla voi olla merkittävä rooli. Historian tutkija Helena Pilke (2025) muistuttaa, miten Suomen sisällissodan aikana vastakkainasettelun kärjistyessä lehdistä tuli vihan lietsojia, kun olisi tarvittu vuoropuhelua ja rauhoittamista. Kansa ei tosiasiassa ollut jakautunut kahtia, vaan suurin osa suomalaisista oli sitoutumattomia ja yritti pysyä kaukana kahakoista, mutta vastakkainasetteluun keskittynyt lehdistö sivuutti heidän toiveensa lähes kokonaan. Hiljaisten äänten saaminen mukaan edellyttää journalisteilta hegemonisiksi muodostuneiden diskurssien kriittistä tarkastelua sekä pyrkimystä moninäkökulmaisuuteen, jossa erilaiset näkökulmat voivat kohdata vastakkainasettelujen sijaan. Tavoitteena ei ole tällöin yhteisesti jaettuun tulkintaan pyrkiminen, vaan moniarvoisen keskustelun ja kiistelyn julkinen tila, joka tukee julkiseen keskusteluun osallistumista ilman vel-

vollisuutta asemoitua puolesta tai vastaan ja ilman sosiaalisen marginalisaation uhkaa.

Rahoitus

Artikkeli pohjautuu Media-alan tutkimussäätiön rahoittamaan ja Tampereen yliopistossa toteutettavaan hankkeeseen *Polarisaation hiljentämät. Vastakkainasettelun haasteista median mahdollisuuksiin* (2025–2028). Hankkeessa selvitetään, miksi ihmiset vetäytyvät yhteiskunnallisista keskusteluista ja mikä on median rooli polarisoituneissa keskusteluissa. Tutkimus koostuu kansalaiskyselystä, työpajoista, haastatteluista sekä media-aineistojen analyysista ja osallistumisalustan kehittämisestä.

Kirjallisuus

Allardt, Erik. 1976. *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia.* Juva: WSOY.

Attias, Miriam ja Jonna Kangasoja, toim. 2021. *Me ja ne: Välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Brandsma, Bart. 2017. *Polarisation: Understanding the dynamics of us versus them*. Schoonrewoerd: BB in media.

Dahlgren, Peter M. 2021. "A critical review of filter bubbles and a comparison with selective exposure." *Nordicom Review* 42 (1): 15–33. https://doi.org/10.2478/nor-2021-0002

Deci, Edward L. ja Richard M. Ryan. 2000. "The 'What' and 'Why' of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior." *Psychological Inquiry* 11 (4): 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

van Dijk, Teun A. 2008. *Discourse and Power.* Hampshire: Palgrave Macmillan.

Erätauko-säätiö. 2025. *Erätauko-menetelmä.* Luettu 04.06.2026. https://www.eratauko.fi/mika-eratauko/

Hallin, Daniel C. ja Paolo Mancini. 2004. *Comparing Media Systems.* Cambridge: Cambridge University Press.

Hyvin sanottu. 2025. *Hyvin sanottu: tutkimustulokset 2025*. Yle. Luettu 04.06.2026. https://drive.google.com/file/d/1VQO4osgofqgTDquY613ZyW16GxPVQKTe/view

Iyengar, Shanto, Yphtach Lelkes, Matthew Levendusky, Neil Malhotra, Sean J. Westwood. 2019. "The Origins and Consequences of Affective Polarization in the United States". *Annual Review Political Science* 22: 129–146. https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö. 2023. *Viestintäilmapiiri ja keskustelukulttuuri*. Kantar Public. Luettu 04.06.2026. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2023/12/tutkimusosio-viestintailmapiiri-ja-keskustelukulttuuri-2122023-verkkosivut.pdf

Kawecki, Daniel. 2022. "End of consensus? Ideology, partisan identity and affective polarization in Finland 2003–2019." *Scandinavian Political Studies* 45: 478–503. https://doi.org/10.1111/1467-9477.12238

Kekkonen, Arto, Daniel Kawecki ja Staffan Himmelroos. 2024. "Friends and Foes: Affective Polarization among Finnish Voters." Teoksessa *Political Behaviour in Contemporary Finland,* toimittaneet Åsa von Schoultz ja Kim Strandberg, 137–156. Lontoo: Routledge.

Kubin, Emma ja Claes von Sikorski. 2021. ”The role of (social) media in political polarization: A systematic review.” *Annals of the International Communication Association* 45 (3): 188–206. https://doi.org/10.1080/23808985.2021.1976070

Kreiss, Daniel ja McGregor, Shannon. 2023. ”A review and provocation: On polarization and platforms.” *New Media & Society* 26 (1): 556–579. https://doi.org/10.1177/14614448231161880

Mouffe, Chantal. 2009. ”Keskusteleva demokratia vai kiistelevä moniarvoisuus? Suomentanut Veikko Pietilä.” *Media & viestintä 32* (3): 45–53. https://doi.org/10.23983/mv.62985

Mustosmäki, Armi ja Asko Huisman. 2025. ”’Kulkutautimyönteisiä rokoteräyhääjiä Manskua tukkimassa’: Ivan ja pilkan polarisoivat affektit Convoy-mielenosoitusta koskevassa mediakeskustelussa.” *Media & viestintä* 48 (2): 160–192. https://doi.org/10.23983/mv.145319

Mutz, Diana C. 2006. *Hearing the Other Side: Deliberative versus Participatory Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mäkinen, Maarit. 2023. ”Kansalaisaktivistit vai pandemian kieltäjät? Vaihtoehtoiset äänet journalistisessa mediassa COVID-19-pandemian aikana.” *Media & viestintä* 46 (3): 51–67. https://doi.org/10.23983/mv.137062

Noelle-Neumann, Elisabeth. 1993. *The spiral of silence: Public opinion – Our social skin* (2nd ed.). University of Chicago Press.

Nussbaum, Martha C. 2011. *Creating Capabilities: The Human Development Approach*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Ojala, Markus. 2021. ”Is the age of impartial journalism over? The neutrality principle and audience (dis) trust in mainstream news.” *Journalism studies* 22 (15): 2042–2060.

Opetushallitus. 2023. *Rakentavaa vuorovaikutusta – vihapuheen ja radikalisoitumisen ehkäisy kouluissa.* Luettu 15.10.2025. https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/rakentavaa-vuorovaikutusta

Papada, Evie, Angiolillo Fabio, Lisa Gastaldi, Martin Lundstedt, Marina Nord, Wiebrecht Felix ja Staffan Lindberg. 2023. *Defiance in the Face of Autocratization. Democracy Report 2023.* University of Gothenburg: Varieties of Democracy Institute.

Pilke, Helena. 2025. *Sanomalehtien sisällissota.* Tampere: Vastapaino.

Pitkänen, Ville, Tuija Väyrynen, Karina Jutila, Mari K. Niemi, Jenni Simonen ja Arttu Manninen. 2024. *Miten meillä menee: Katsaus suomalaisten mielenmaisemaan.* E2 Tutkimuksen katsauksia 2024.

Reunanen, Esa. ”Poliittinen polarisaatio ja journalismi: neljä medialuottamusprofiilia.” *Media ja viestintä* 45 (4): 22–45.

Reunanen, Esa ja Kari Koljonen. 2014. *Toimittajan sanansijat*. Tampere: Tampere University Press.

Saarinen, Arto. 2022. *Vastakkainasettelujen aika: Poliittinen polarisaatio ja Suomi.* Helsinki: Gaudeamus.

Saresma, Tuija, Paula Haara, Aleksi Knuutila, Heidi Kosonen, Kaarina Nikunen ja Reeta Pöyhtäri. 2025. ”Sosiaalisen median vihapuhekeskustelun teemat, tyylit ja kytkökset.” Teoksessa *Vihapuhe: Syyt, seuraukset ja kontrollointi,* toimittaneet Tatu Hyttinen ja Jasmin Hannonen, 51–73. Helsinki: Gaudeamus.

Schedler, Andreas. 2023. ”Rethinking Political Polarization.” *Political Science Quarterly* 138 (3): 335–359. https://doi.org/10.1093/psquar/qqad038

Wilson, Anne E., Victoria A. Parker ja Matthew Feinberg. 2020. ”Polarization in the contemporary political and media landscape.” *Current Opinion in Behavioral Sciences* 34: 223–228.

Kirjoittajat

Maarit Mäkinen, YTT, yliopistotutkija

Maarit Mäkinen työskentelee yliopistotutkijana Tampereen yliopistossa. Hänellä on kokemusta monitieteisistä tutkimus- ja kehityshankkeista, joissa keskeisiä teemoja ovat osallistavat ja voimauttavat viestintäkäytännöt, polarisaatio, moniääninen mediajulkisuus, mediataidot, median murros ja yleisön rooli. Hän johtaa tutkimushanketta *Polarisaation hiljentämät. Vastakkainasettelun haasteista median mahdollisuuksiin* (2025–2028).

Mari Pienimäki, FT, nykykulttuurin dosentti

Mari Pienimäki työskentelee tutkijana Tampereen yliopistossa. Häntä kiinnostaa nykykulttuurin kompleksien ilmiöiden ja tulevaisuuden kehityskulkujen tutkiminen erityisesti yhdessä nuorten kanssatutkijoiden kanssa. Hänen monitieteinen tutkimuksensa on kohdistunut etenkin inklusiivisuuden ja toimijuuden kysymyksiin niin median, kasvatuksen kuin yhteiskunnallisen ympäristötieteen aloilla.